

A TANÚVÉDELEM BÜNTETŐ ELJÁRÁSJOGI ESZKÖZRENDSZERE MAGYARORSZÁGON

Absztrakt:

Jelen tanulmány célja a hazai tanúvédelmi eszközök rendszerszintű, átfogó bemutatása. Ennek érdekében a szerző egy rövid etapban foglalkozik a jogintézmény megjelenésének okaival, szükségességével. A tanulmány elsősorban az egyszerű tanúk védelmét biztosító eszközökre helyezi a hangsúlyt, valamint a mindennapi gyakorlatban felmerülő problémákra kínál megoldási javaslatokat. Ennek során főként a személyi adatok zártan kezelése, valamint a különösen védett tanú intézménye kerül bemutatásra, kiváltképp az Emberi Jogi Európai Egyezményből levezethető büntetőeljárás elvekkkel összefüggésben, az említett alapelvekkel való összhang aspektusából vizsgálva.

Kulcsszavak: tanúvédelmi eszközrendszer, zárt adatkezelés, különösen védett tanú, tisztességes eljárás, anonimitás

BEVEZETÉS

A tanúvédelem a tanúvallomás bizonyításban betöltött kiemelkedő szerepe miatt fontos, hiszen a tanú közreműködése nélkül az igazságszolgáltatás komoly problémával kerülne szembe. A tanúvallomás ugyanis nem csak egy a bizonyítási eszközök közül, hanem az egyik leggyakoribb, legfontosabb és legnélkülözhetlenebb bizonyítékforrás, hiszen a bizonyítékok jelentős része tanúvallomásokból származik.¹

Tanúvallomást tenni hosszú ideje állampolgársági kötelezettség. Tanúnak lenni azonban meglehetősen hálátlan szerep, hiszen a tanút megjelenési, vallomástételi és igazmondási kötelezettség is terheli, e kötelezettségek elmulasztása vagy megszegése pedig vagyoni, illetve büntetőjogi szankciókat von maga után. Mindemellett a hatóság gyakran hagyja magára azt a tanút, akitől már sikerült releváns információkat megszerezni.²

Korábban a tanúk csak a sokszori idézéstől és az ezzel együtt járó idővesztéstől tartottak, a bűnözésben bekövetkezett struktúraváltással ehhez hozzáadódott az elkövetők és hozzátartozóik bosszújától való félelem is. Erre a megváltozott helyzetre találóan világít rá *Varga Zoltán*: „*Valamikor a bűnözők féltek, de legalább is tartottak a tanúktól, hogy vajon mit fognak mondani a hatóságok előtt. Ma már a tanúk félnek tőlük, hogy egyáltalán életben fognak-e maradni, ha vallomást tesznek.*”³

A tanúzási kötelezettségek elmulasztásával járó szankciók súlyosítása nem vezet eredményre; a tanú inkább vállalja a felelősségre vonást, minthogy élete, testi épsége, vagyonának biztonsága vagy hozzátartozói állandó veszélynek legyenek kitéve. Az igazat valló, együttműködő tanú méltán vár védelmet a hatóságoktól.⁴ A tanúk fenyegetése leginkább a szervezett bűnözéssel kapcsolatban merül fel, ennek ellenére a szervezett bűnözés elleni küzdelem leghatékonyabb eszköze mégis a tanúbizonyítás. Leginkább azok a tanúk jelentősek, akik egy ilyen szervezet tagjai, mivel közvetlen közlőként figyelik egy-egy bűncselekmény megszerzését, elkövetését, valamint a szervezet felépítéséről és működéséről is releváns adatokkal szolgálhatnak.⁵ A fentiek alapján igazat valló, együttműködő tanú méltán vár védelmet a hatóságoktól.⁶

Erre a védelemre a tanúnak tulajdonképpen az 1990-es évek közepéig kellett várnia. Hazánkban a tanúvédelem ugyanis meglehetősen újkeletű intézmény, megjelenése a szervezett bűnözés elterjedésének idejére tehető.

¹ LIZICZAY SÁNDOR: A tanúvallomás, mint okirati bizonyíték a magyar büntetőeljárás jogban, in *Magyar Jog*, 2001/6. szám, 321. o.

² ARDAY ADRIENN: A tanúvédelem egyes kérdései - avagy hogyan védjük „különösen” a tanút? in *Collega*, 2001/1. szám, 17. o.

³ VARGA ZOLTÁN: A tanú és a tanúvédelem a bíróság szemszögéből, in MÉSZÁROS BENCE (szerk.): *A tanú védelmének elméleti és gyakorlati kérdései*, 2009, Pécsi Tudományegyetem, Gazdasági Büntetőjogi Kutatóintézet, Pécs, 85. o.

⁴ KERTÉSZ IMRE: A tanú védelemre szorul, in *Magyar Jog*, 1993/4. szám, 193. o.

⁵ ARDAY ADRIENN: *i. m.* 17. o.

⁶ KERTÉSZ IMRE: *i. m.* 193. o.

A rendszerváltozást követően a politikai, társadalmi és gazdasági változások a bűnözés súlypontját is átrendezték. Nőtt az erőszakos deliktumok száma, durvultak az elkövetés módszerei, a tanúzási hajlandóság ezzel arányosan csökkent, melynek eredményeként számos bűnügy felderítetlen maradt. 1995-ben „*robbanások, leszámolások, bandaháborúk és igazi maffia-típusú ügyek*” rázták meg a társadalmat Magyarországon. A helyzet az Aranykéz utcai pokolgépes merénylettel érte el a zenitjét, amelynek célpontja és áldozata az a vállalkozó volt, akit a rendőrség koronatanúként tartott számon az úgynevezett olajmaffia-ügyben.⁷ A fenti események rávilágítottak arra, hogy a tanúvédelem kérdésköre nem hagyható megoldatlanul.⁸

A tanúvédelmi intézkedések bevezetését nemcsak a hazai bűnözés struktúrájában bekövetkezett változások indokolták, a szabályozás alakításának jelentős nemzetközi és politikai vetülete is volt (van). A több országra kiterjedő bűnözés elterjedése megköveteli a nemzeti keretek túllépését a bűnüldözés területén. A hatékony fellépés, valamint a nemzetközi együttműködés érdekében törekedni kell a különböző államok jogrendszerei közötti harmonizációra. Ennek megfelelően a hazai jogalkotás folyamán számos nemzetközi és EU-s szabályra kell figyelemmel lenni.

A rendszerváltozást követően Magyarország célul tűzte ki az Európai Közösséghez való csatlakozást. Az EK a hozzá csatlakozni kívánó közép-európai államokkal társulási megállapodást⁹ kötött, amely Magyarországon 1994. február 1-én lépett hatályba. Ebben Magyarország vállalta az EK jogrendszeréhez, az úgynevezett *acquis communautaire*-hez való jogharmonizációt is. A társult tagállamoknak a bel- és igazságügyi együttműködés keretében az Európai Unió Tanácsának három, a tárgykörhöz kapcsolódó dokumentumához kellett igazodnia. Ezek a következők:

- a tanács 1995. november 23-i állásfoglalása a tanúk védelméről a nemzetközi szervezett bűnözés elleni küzdelemben;
- a tanács 1996. december 20-i állásfoglalása a nemzetközi szervezett bűnözés ellen folytatott küzdelemben az igazságszolgáltatással együttműködő egyénekről;
- a tanács 1997. február 24-i együttes fellépése az emberkereskedelem és a gyermekek szexuális kizsákmányolása elleni küzdelemben alkalmazott eljárásról.

Hazánk a felsoroltaknak még a 2004. május 1-jei csatlakozásunk előtt eleget tett.¹⁰

Az Európai Unióban a tanúk védelme a szervezett bűnözéssel kapcsolatosan merült fel, majd a sértetti pozícióhoz kötődve fejlődött tovább. A Bűnüldözési Problémákkal Foglalkozó Európai Bizottság (továbbiakban: ODPC) egy szakértői bizottságot hozott létre, amelynek az volt a feladata, hogy feltárja a tanúk megfélemlítésének egyes formáit, megakadályozásának gyakorlati és eljárási lehetőségeit, mindezt a tisztességes eljáráshoz való jog szem előtt tartása mellett. A Bizottság fő célja olyan elvek kidolgozása volt, amely képes a nemzeti törvényhozást orientálni. Ezen tanulmány alapján született meg az Európa Tanács R (97) 13. számú Ajánlása, a tanúk megfélemlítéséről és a védelemhez való jogról elnevezéssel.¹¹

Az Ajánlást 1997. szeptember 10-én fogadták el a miniszteri megbízottak. Az Ajánlás szerint a tanúvédelem szükségessége a terrorizmussal, a szervezett bűnözéssel, a kábítószer-kereskedelemmel, a zárt kisebbségi csoportokon és a családokon belül elkövetett bűncselekményekkel kapcsolatosan jelentős. Az ilyen típusú bűncselekmények feltárása gyakran olyan személyek tanúvallomásán alapul, akik szorosan kapcsolódnak a szervezethez, a bandához, a csoporthoz vagy a családhoz. A megfélemlítésre másoknál sokkal érzékenyebbek ezek a személyek, könnyű őket lebeszélni arról, hogy terhelő bizonyítékokat szolgáltatassanak vagy megakadályozni azt, hogy olyan kérdésekre válaszoljanak, melyek a vádlott elítélésének kockázatát rejtik magukban. Az ilyen típusú bűncselekményekkel szembeni intézkedések ugyancsak alkalmazhatóak lehetnének más súlyos bűncselekményekkel szemben is, hiszen a tanúk megfélemlítése nem csupán a szervezett bűnözéssel hozható összefüggésbe, minthogy a magányos bűnözők vagy akár csak alkalmi elkövetők ugyancsak szívesen kísérlik meg a tanúk elhallgattatását.¹² A tanúvédelemmel kapcsolatos magyar szabályozás nagyrészt összhangban áll az Ajánlásban foglaltakkal.

⁷ SZABÓ KRISZTIÁN: *Tanúvédelem a magyar büntetőeljárásban*, PhD értekezés, 2010, Miskolc, 32. o., elérhető: http://phd.lib.uni-miskolc.hu/JaDoX_Portlets/documents/document_5717_section_1544.pdf (2015.03.26.).

⁸ CSÁNYI CSABA: Gondolatok a tanúvédelemről, in MÉSZÁROS BENEC (szerk.): *A tanú védelmének elméleti és gyakorlati kérdései*, 2009, Pécsi Tudományegyetem, Gazdasági Büntetőjogi Kutatóintézet, Pécs, 20-21. o.

⁹ A magyar-EK Európai Megállapodást 1991. december 16-án írták alá.

¹⁰ BAKAI KATALIN: A tanúvédelem nemzetközi modelljei, in MÉSZÁROS BENEC: *A tanú védelmének elméleti és gyakorlati kérdései*, Pécsi Tudományegyetem, Gazdasági Büntetőjogi Kutatóintézet, Pécs, 2009. 20-21. o.

¹¹ CSÁNYI CSABA: *Tanúvédelem*, 2011, Dialóg Campus Kiadó, Budapest–Pécs, 125-126. o.

¹² Az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának R (97) 13. számú ajánlása a tanúk megfélemlítése és a védelemhez való jogról, <http://www.europatanacs.hu/pdf/CMRec%2897%2913.pdf> (2015.03.28.).

Az Ajánlás kidolgozásakor a Bizottság különleges figyelmet fordított az Emberi Jogok Európai Bírósága joggyakorlatára, valamint az Európai Emberi Jogi Egyezmény¹³ tisztességes eljáráshoz való jogot rögzítő rendelkezéseire. A tisztességes eljáráshoz való jog, illetve a védelemhez való jog főként az anonim tanúzás kapcsán merül fel, hiszen a védelem nem tudja megfelelően ellenőrizni a vallomás valóságát. Az Emberi Jogok Európai Bírósága több ítéletében¹⁴ foglalkozott a terheltet megillető kérdezési joggal illetve az anonim tanú intézményével. Elmondható, hogy a Bíróság ítéletei sem következetesek, az azonban megállapítható, hogy bűnösséget megállapító ítéletet kizárólag, vagy döntően anonim tanúk vallomására alapítani nem lehet.¹⁵

1. BÜNTETŐ ANYAGI JOGI ESZKÖZÖK

A tanú védelmét biztosító módszerek többféleképpen kategorizálhatóak, a legfontosabb csoportosítás szerint beszélhetünk jogi vagy fizikai védelemről. A két fajta védelem úgy függ össze, hogy a jogi védelem teszi lehetővé a később sorra kerülő fizikait. A jogi védelem legfőképpen eljárásjogi szabályokat tartalmaz, a fizikai pedig a tanúk bántalmazásában, zsarolásában megnyilvánuló támadások elhárításával kapcsolatos teendőket foglalja magában. A jogi védelmen belül megkülönböztetünk büntető anyagi jogi és büntető eljárásjogi védelmet.¹⁶

A tanúvédelem tekintetében az anyagi büntetőjog hazánkban jelentős elmaradásban van az eljárásjoghoz képest. A büntető eljárási eszközök azonban önmagukban nem elegendőek a hatékony védelemhez, azoknak mindenképpen ki kell egészülniük anyagi jogi szabályok bevezetésével.¹⁷ A büntető anyagi jogban a jogalkotó számára két út választható a tanú megfélemlítésének pönalizálására; vagy egy már meglévő különös részi tényállás keretei között szabályoz, vagy *sui generis* tényállásként fogalmaz meg rendelkezéseket. A magyar büntetőjogi szabályok között mindkét megoldásra találhatunk példát.¹⁸

Hazánkban hosszú időn keresztül kizárólag meghatározott bűncselekmények¹⁹ elkövetése esetén volt büntethető a tanúkat fenyegető, megfélemlítő, esetleg bántalmazó személy. Kifejezetten a tanúk védelmét szolgáló rendelkezést csak a 2001. évi CXXXI. törvény iktatott be az igazságszolgáltatás elleni bűncselekmények körébe a hatósági eljárás akadályozása büntetendővé nyilvánításával. Az anyagi jogi tényállások bevezetésével hazánk eleget tett az ENSZ keretében létrejött, a határon átnyúló szervezett bűnözés elleni, 2000. december 4-én, Palermóban aláírt Egyezmény²⁰ 23. cikkében foglaltaknak,²¹ amely az igazságszolgáltatás akadályozásának bűncselekménnyé nyilvánítását írja elő.²²

2. BÜNTETŐ ELJÁRÁSJOGI ESZKÖZÖK

A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (a továbbiakban: Be.) külön címben rendelkezik a tanúvédelemről. Ezen alapvető szabályok mellett azonban számos olyan rendelkezést is találhatunk, amelyek alkalmasak arra, hogy a tanú biztonságérzetét növeljék, dacára annak, hogy elsődleges céljuk nem a tanúvédelem. Ezek a külön nem nevesített eszközök, amelyek a tanú kíméletét szolgálják (a tizennegyedik életévét be nem töltött tanú kíméletét szolgáló rendelkezések, zárt tárgyalás tartása, szembesítés mellőzése, stb.). Ezek a szabályok a törvényben elszórtan helyezkednek el.

¹³ Az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezmény és az ahhoz tartozó nyolc kiegészítő jegyzőkönyv kihirdetéséről szóló 1993. évi XXXI. törvény.

¹⁴ Pl. Lüdi kontra Svájc ügy, Delta kontra Franciaország ügy, Doorson kontra Hollandia ügy.

¹⁵ HESZ TIBOR – KÓHALMI LÁSZLÓ: A tanúvédelem a terhelt védőjének aspektusából, in MÉSZÁROS BENCE (szerk.): *A tanú védelmének elméleti és gyakorlati kérdései*, 2009, Pécsi Tudományegyetem, Gazdasági Büntetőjogi Kutatóintézet, Pécs, 101-102. o.

¹⁶ ARDAY: *i. m.* 18. o.

¹⁷ SZABÓ: *i. m.* 73. o.

¹⁸ CSÁNYI (2011): *i. m.* 194. o.

¹⁹ Például az aljas indokból, vagy célból elkövetett emberölés vagy testi sértés vagy kényszerítés esetén.

²⁰ Ld. az Egyesült Nemzetek keretében, Palermóban, 2000. december 14-én létrejött, a nemzetközi szervezett bűnözés elleni Egyezmény kihirdetéséről szóló 2006. évi CI. törvény.

²¹ Ennek értelmében minden részes államnak olyan jogalkotási és egyéb intézkedést kell elfogadnia, amelyek szükségesek ahhoz, hogy szándékos elkövetés esetén többek között bűncselekménnyé nyilvánítható a szervezett bűnözéssel kapcsolatban folyó eljárásban fizikai erő, fenyegetés vagy megfélemlítés alkalmazását, hamis tanúzásra felhívást, vagy a tanúvallomás, illetve bizonyítékok szolgáltatásának megakadályozását.

²² CSÁNYI (2011): *i. m.* 194. o.

Ezzel szemben a Be. külön cím alatt nevesített eszközöket összegyűjtő egysége a tanúvédelem kettős célját megfogalmazó tanúvédelmi alapszabállyal²³ kezdődik. Eszerint a tanúvédelem kettős célt szolgál: egyrészt a tanúvallomás megfélemlítés nélküli környezetben való megtételét, másrészt a tanú életének és testi épségének védelmét, amennyiben az első cél elérése nem lehetséges. Ez utóbbi a tanú alapvető emberi jogát képezi, amelyhez egyben fontos bűnüldözési és igazságszolgáltatási érdekek is fűződnek.²⁴

Ezen célok elérése érdekében a tanút a törvényben meghatározott védelem illeti meg. E védelem formái a következők lehetnek: a tanú személyi adatainak zártan kezelése, a különösen védett tanú intézménye, a személyi védelem valamint a tanúvédelmi program.

2.1. A TANÚ SZEMÉLYI ADATAINAK ZÁRT KEZELÉSE

A tanú személyi adatainak zártan kezelése a leggyakrabban alkalmazott tanúvédelmi eszköz a büntetőeljárásban, hiszen általában már ezzel elérhető, hogy a tanú biztonságban érezze magát. Ezáltal ugyanis a legfontosabb személyi adatai, elsősorban lakcíme nem kerül nyilvánosságra, így a kihallgatása előtti vagy utáni atrocitások nagymértékben elkerülhetőek.²⁵

Az eljárás során szükséges, hogy a tanúk pontosan, egyénileg azonosíthatóak legyenek. Ennek megfelelően a tanú kihallgatásának kezdetén a hatóság felveszi a tanú személyi adatait, ennek során pedig a tanú az erre vonatkozó kérdésekre akkor is köteles válaszolni, ha egyébként a vallomástételt megtagadhatja. A védelemmel érintett személyes adatokat a Be. 85. § (2) bekezdésének rendelkezései tartalmazzák, ezek a következők: a tanú neve, a tanú születési ideje és helye, a tanú anyjának neve, a lakóhelyének és tartózkodási helyének címe, az értesítési címe, a foglalkozása, a személyazonosító okmánya száma.²⁶

Az eljáró hatóságoknak minden esetben ki kell oktatniuk a tanút arról, hogy kérhetik személyes adataik védelmét.²⁷ Ha a tanú kéri személyi adatainak zártan kezelését, úgy azt a hatóságok általában nem tagadhatják meg.²⁸ Az Alkotmánybíróság 104/2010. (VI. 10.) AB határozatában úgy rendelkezik, hogy a személyes adatok védelméhez való jognak megfelelően a büntetőeljárásban a tanú információs önrendelkezési joga körébe tartozik, hogy személyes adatainak zárt kezelését kérje. Nincs olyan alkotmányos indok vagy cél, amely miatt a nyomozó hatóságot, az ügyészt, valamint a bíróságot fel kell arra jogosítani, hogy a kérelmet megtagadja. E szabály alól kivétel, ha a tanú személyi adatai a büntetőeljárásban részt vevők előtt már egyébként is ismertek és emiatt a személyi adatok zárt kezeléséhez fűződő érdek már nem érvényesíthető: ebben az esetben a kérelmet el kell utasítani. Az említett AB határozat további következménye, hogy a megsemmisített rendelkezés helyébe lévő törvényszöveg már nem tesz különbséget a név és egyéb adatok között, azokat egységesen kezeli.²⁹

Ha a tanú személyi adatainak zárt kezelését elrendelték, a kihallgatásáról készített jegyzőkönyvben minden olyan iratot, amelyből a tanú személyi adatai megállapíthatók, a nyomozás irataihoz csatolt zárt, hitelesített borítékban kell elhelyezni. Ennek köszönhetően a tanú az egész eljárás során megőrzi az anonimitását.³⁰

Kérdésként merülhet fel, hogy a zárt adatkezelés sért-e valamilyen büntetőeljárás alapelvet. A közvetlenség elvének sérelme ez esetben fel sem merülhet, hiszen a tanú tárgyalásra idézhető, vallomása a büntetőügy iratait képezi, a vád és a védelem pedig közvetlenül kérdéseket intézhet hozzá.

Egyes szerzők szerint a zárt adatkezeléssel védett tanú intézménye közvetetten sértheti a fegyverek egyenlőségének az elvét azzal, hogy a kérdésekre adott válasz ellenőrizhetősége nem garantált. Ez az álláspont azonban nem állja meg a helyét, hiszen a védelem előtt kizárólag a tanú személyi adatai maradnak ismeretlenek.³¹ Véleményem szerint pedig a tanú személyi adatainak ismerete a tanú hitelt érdemlőségének

²³ 1998. évi. XIX. törvény 95. §.

²⁴ TAKÁCS DÓRA: Mit véd a tanúvédelem? in *Börtönügyi Szemle*, 2011/4. szám, 54. o.

²⁵ Uo. 56. o.

²⁶ CSÁNYI (2011): *i. m.* 155. o.

²⁷ A belügyminiszter irányítása alá tartozó nyomozó hatóságok nyomozásának részletes szabályairól és a nyomozási cselekmények jegyzőkönyv helyett más módon rögzítésének szabályáról szóló 23/2003. (VI. 24.) BM-IM együttes rendelet 17. § (1) bek.

²⁸ VARGA ZOLTÁN: *A tanú a büntetőeljárásban*, 2009, Complex Kiadó, Budapest, 109. o.

²⁹ RÓTH ERIKA: A tanúvédelem alapkérdései és büntető eljárásjogi eszközei, in BRAGYOVA ANDRÁS (szerk.): *Tanulmányok a bűnügyi tudományok köréből*, 2013, Miskolc, 157. o.

³⁰ ARDAY: *i. m.* 18. o.

³¹ SZAKONYI SZABOLCS: Tanúvédelem a Be. javaslat tükrében, in *Büntetőjogi Tanulmányok*, 1999/1. szám, 236. o.

vizsgálata kapcsán nem bír relevanciával, a védelemnek a személyi adatok ismeretében sem lesz nagyobb lehetősége meggyőződni a tanú szavahihetőségéről. A fentiekkel összefüggésben kijelenthető, hogy a zárt adatkezelés semmilyen módon nem korlátozza a terhelt és a védő büntetőeljárási jogait.

A tanú személyi adatait nem csupán zártan, hanem *elkülönítve* is kell kezelni. Ez azt jelenti, hogy az ilyen adatokat tartalmazó iratokat személyenként elkülönített, zárt lepecsételt és az eljáró hatóság körbélyegző lenyomatával ellátott borítékban kell elhelyezni a büntetőügy iratai között. A zártan kezelt személyi adatokat csak az ügyben eljáró bíróság, ügyészség illetőleg a nyomozó hatóság ismerheti meg.

Nincs szükség azonban személyi adatokat tartalmazó iratoknak a titkos ügykezelés szabályai szerinti kezelésére, elegendő annak biztosítása, hogy az iratokat a büntetőügy iratai között mások számára hozzáférhetetlen módon kezeljék.³²

A gyakorlatban ellenben ez nem minden esetben érvényesül, ugyanis a lezárt borítékot egyszerűen a nyomozati iratok között helyezik el. A büntető ügy iratai pedig a bírósági szakban korlátozás nélkül kerülhetnek a vádlotthoz vagy a védőhöz irattanulmányozás végett, ennek során bármikor felnyitható a lezárt boríték, és a személyi adatok bármikor megismerhetővé válhatnak. A tanú többszöri kihallgatása miatt a nyomozó hatóság néha nem zárja és pecsételi le a borítékot, amennyiben pedig a boríték nincs leragasztva kizárólag a védő és vádlott belátásán múlik, hogy megtekinti-e a zártan kezelt adatokat, vagy sem.³³ Ráadásul a tanú személyi adatai zárt kezelésének a megsértése a Legfelsőbb Bíróság szerint nem bűncselekmény, legfeljebb eljárás szabálysértés. A döntés alapjául szolgáló tényállás szerint az előzetes letartóztatásban lévő vádlott a büntetés- végrehajtási intézetben több napig tanulmányozta az ügy iratait, melynek során 13 tanú személyi adatait szerezte meg azzal, hogy egyszerűen feltépte az ilyen adatokat tartalmazó borítékot. Ebből következik, hogy a tanú személyes adatainak tiszteletben tartására vonatkozó kötelezettségnek tulajdonképpen nincs szankciója, így e szabály nem bír visszatartó erővel sem.³⁴

Az ezzel kapcsolatosan felmerült probléma kiküszöbölhető, ha a hatóság kellő körültekintéssel jár el iratismertetés során és a Büsz.³⁵ rendelkezéseit betartva, az irattanulmányozás idejére a zártan kezelt adatokat tartalmazó, elkülönített iratanyagot kiemeli a büntetőügy iratai közül.³⁶ Fontos követelmény továbbá, hogy a büntetőeljárásban részt vevőknek a tanú személyi adatait tartalmazó iratokból csak olyan másolat adható, amely a tanú személyi adatait nem tartalmazza. Fentiekre vonatkozóan a Büsz. egyébként a következő előírást tartalmazza: A zárt adatot tartalmazó iratról olyan másolatot kell készíteni és az iratok között elhelyezni, amely nem tartalmazza a zárt adatot. A zárt adat megismerésére nem jogosult személy részére felvilágosítás céljára ezt a másolatot kell felhasználni; az iratbetekintés során a zárt adatot tartalmazó borítékot az iratok közül ki kell emelni.³⁷

Kijelenthető, hogy a személyi adatok zártan kezelése a rendelkezésre álló tanúvédelmi eszközök közül a legenyhébb. Az ilyen jellegű tanúvédelmi eszközöket is ajánlatos azonban alkalmazni, még akkor is, ha elrendelését csupán a tanú szubjektív félelemérzete igazolja. Az intézmény érdeme, hogy sok esetben már ezzel is elérhető a tanú biztonságérzetének növelése, ezáltal pedig fokozódik a tanú együttműködési és tanúzási készsége is.

2.2. A KÜLÖNÖSEN VÉDETT TANÚ

A különösen védett tanú intézménye a legvitatottabb tanúvédelmi eszköz, amelyet az 1998. LXXXVIII. törvény iktatott be a büntetőeljárás szabályok közé. Ez a tanúvédelmi forma feleltethető meg az európai értelemben vett teljes anonimitásnak. A különösen védetté nyilvánítással a tanú speciális eljárási helyzetbe kerül, ennek következménye ugyanis, hogy a tanú a büntetőeljárás során személyében, fizikai valójában sohasem jelenik meg, mindvégig anonim marad. Tudniillik a különlegesen védett tanú a tárgyalásra nem idézhető, a tárgyaláson nem hallgatható ki, hozzá kérdés közvetlenül nem intézhető és nem is szembesíthető.³⁸

Ezen speciális eljárásjogi státusznak köszönhetően a tanú személye a védelem előtt mindvégig ismeretlen marad, ez azonban vitathatatlanul együtt jár több büntetőeljárás alapelv sérelmével is. A büntetőeljá-

³² VARGA (2009a): *i. m.* 109. o.

³³ SZABÓ: *i. m.* 142. o.

³⁴ NÉMETH IMRE: A tanú nevének és személyes adatainak zárt kezelése a gyakorlatban, és az azzal kapcsolatos kérdések, in SÜLYOK GÁBOR (szerk.): *Fiatalkorú tanulókat tanulókat*, 2003, Győr, 143. o.

³⁵ A bírósági ügyvitel szabályairól szóló 14/2002. (VIII. 1.) IM rendelet (a továbbiak: Büsz.).

³⁶ VARGA (2009a): *i. m.* 110. o.

³⁷ Büsz. 41. § (2) bek.

³⁸ CSÁNYI (2011): *i. m.* 158. o.

rásban összeütközésbe kerül a tanúvédelem, mint igazságszolgáltatási, nyomozási érdek, valamint a tisztességes eljáráshoz való jog. A jogalkotónak választania kell a tanú megvédése és a terhelt teljes körű védekezési jogának a biztosítása között. A két konkuráló érdek közül végül erkölcsösségi szempontok alapján a tanúvédelem nyert elsőbbséget, tehát „az 'ártatlan' tanú védelme fontosabb, mint a (bűncselekmény megalapozott gyanújával) terhelt joga arra, hogy a tanúval szembe nézzen.”³⁹

A tanúvédelem minél teljesebb érvényesülése azonban csak a terhelti jogok bizonyos fokú sérelmével valósítható meg és ez megfordítva is igaz. Ennek ellenére a cél mégis a két szembenálló érdek közötti törékeny egyensúly megteremtése. Ez a szándék indokolja, hogy a különösen védetté nyilvánítás lehetőségét a legszükségesebb körre kell korlátozni, ennek az igénynek pedig maradéktalanul eleget tesz a különösen védett tanúvá nyilvánítás szigorú, konjunktív feltételrendszere.⁴⁰

A jelenléti joggal rendelkező személyek körével kapcsolatosan jegyezhető meg, hogy sokan a fegyverek egyenlőségének a sérelmét látják abban a helyzetben, hogy a különösen védett tanú kihallgatásán az ügyész jelen lehet, de a védelem oldaláról senki. Ennek orvoslására kétféle út kínálkozik. Egyesek azt tartanák méltányosnak, ha a védő is részt vehetne a kihallgatáson, ezzel viszont véleményem szerint a jogintézmény lényege sérülne, nevezetesen az, hogy a tanú személye az eljárás során mindvégig ismeretlen maradjon a védelem előtt. Vannak, akik úgy gondolják, hogy az ügyész jelenlétéhez a kihallgatáson nem fűződik különösebb érdek, ezért a fegyverek egyenlőségének a biztosítását úgy lehetne elérni, hogy az ügyésztől megvonják a részvétel lehetőségének a jogát. Ezt az álláspontot képviseli többek között Márki Zoltán vagy Szabó Krisztián is.⁴¹ A fegyverek egyenlőségének azonban tárgyalási szakban kell érvényesülnie. A nyomozás alatt egyébként sincs szó egyenlőségről, mivel a nyomozás törvényességi felügyeletét az ügyész látja el. Az ügyész jelenléte a különösen védett tanú kihallgatásán amúgy is magától értetődő, tudniillik az ügyész az, akinek biztosítania kell, hogy az ülésre a rendelkezésre álló személyi és tárgyi feltételek fennálljanak. Az ügyész részvételének mellőzésére a Be. 211. § (2) bekezdésére⁴² figyelemmel nincs is lehetőség, mert távolmaradása egyben a kihallgatásra tett indítvány visszavonását is jelentené.⁴³

A védelem kérdésfeltevési jogával kapcsolatban is aggályok merülhetnek fel. A tanú anonimitása alapvetően két problémát vet fel ezzel kapcsolatban. Egyrészt, hogy a terhelt nem tehet fel közvetlenül kérdést a tanúnak, másrészt a tanú személye ismeretének hiányában annak szavahihetősége sem vizsgálható.

Az Emberi Jogi Egyezmény 6. cikke szerint a terheltnek joga van kérdések feltevésére a tisztességes eljáráshoz való jog garanciájaként. „Minden bűncselekménnyel gyanúsított személynek joga van – legalább – arra, hogy... kérdéseket intézzen vagy intéztessen a vád tanúihoz és kieszközölhesse a mentő tanúk megidézését és kihallgatását ugyanolyan feltételek mellett, mint ahogy a vád tanúit megidézik, illetve kihallgatják.” A tisztességes eljárás követelménye az Alaptörvényben is megjelenik. „Mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt bármely vádat vagy valamely perben a jogait és kötelezettségeit törvény által felállított, független és pártatlan bíróság tisztességes és nyilvános tárgyaláson, ésszerű határidőn belül bírálja el.”⁴⁴ A hatályos Be. több helyen is biztosítja a terhelt, illetve védője számára a jogot, hogy a tanúhoz kérdéseket intézhessenek. A Be. 295. § például ezt a jogot kontradiktórius tárgyalás keretében közvetlen kikérdezési lehetőségként garantálja. A különösen védett tanú kihallgatása – nevezetesen az, hogy a terhelt nem vehet részt a tanú kihallgatásán – az eljárás kontradiktórius jellegének a sérelmével jár. Ebből fakad, hogy bár a terhelt és védője a különösen védett tanúhoz is intézhet kérdéseket a Be. 263. § (3) bekezdése alapján, ez csupán közvetett kérdésfeltevési jogot jelent. Álláspontom szerint azonban a közvetettséggel nem sérül a védelem kikérdezési joga, mivel a bíróság a kérdésfeltevési indítványt csak akkor utasíthatja el, ha az nem az ügyre vonatkozik, alaptalan, az emberi méltóságot sérti vagy a kérdés a választ is magában foglalja, illetve, ha az a tanú személyazonosságának felfedésére irányul.⁴⁵

³⁹ SZABÓ: *i. m.* 161. o.

⁴⁰ Be. 97. §.

⁴¹ SZABÓ: *i. m.* 168. o.

⁴² Ha az ülésen az indítványozó nem jelenik meg, ezt úgy kell tekinteni, hogy az indítványt visszavonta.

⁴³ VARGA (2009a): *i. m.* 132. o.

⁴⁴ Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bek.

⁴⁵ SZABÓ: *i. m.* 173. o.

A tanúvallomás hitelt érdemlőségének ellenőrizhetetlensége két perspektívából közelíthető meg: egyrészt az ítélkező bíróság szempontjából, másrészt pedig a védelem oldaláról. Az, hogy az eljáró bíróságnak nincs lehetősége a különösen védett tanú szavahihetőségének vizsgálatára, lényegében a közvetlenség elvének feloldásával⁴⁶ hozható összefüggésbe.

A közvetlenség alapelve azt jelenti, hogy a bíróság személyes észlelet alapján, az eredeti bizonyítási források – lehetőség szerint közvetítéstől mentes – felhasználásával ismeri meg a bizonyítás anyagát. A közvetlenség elvének tehát az felel meg, ha az egész ítélőbíróság az összes bizonyítékkal érintkezésbe kerüljön, azaz a bíróság valamennyi tagja változatlan összetételben mindvégig jelen legyen a bizonyítás-felvételnél.⁴⁷ A személyi jellegű bizonyítékok értékelésénél perdöntő jelentőségű lehet a vallomást tevő metakommunikációja. Az ítélkező bíróság számára e nonverbális jelek megfigyelését nem teszi lehetővé a különösen védett tanú intézménye. Mivel a különösen védett tanút a nyomozási bíró hallgatja ki, az ítélkező bíróság személyesen nem kerül kapcsolatba vele. Az ezzel kapcsolatban felmerülő aggályokat azonban maga a Be. küszöböli ki.

A törvény a nyomozási bíró feladataként határozza meg, hogy a különösen védett tanú kihallgatása során tárja fel a tanú szavahihetőségét, a tanú személyének megbízható voltát, és mindazokat a körülményeket, amelyek a vallomás hitelt érdemlőségét befolyásolhatják. A nyomozási bírónak e vizsgálat eredményét a kihallgatásról készült jegyzőkönyvben is fel kell tüntetnie. Ha az ügyész a különösen védett tanú vallomását kívánja bizonyítási eszközként felhasználni, a tanács elnöke a nyomozási bírótól beszerzi a különösen védett tanú vallomásáról készült jegyzőkönyvet, amelyből informálódhat arról, hogy a nyomozási bíró milyen tényekre, körülményekre alapozta a tanú szavahihetőségét.⁴⁸

A védelem oldaláról a tanú szavahihetősége ilyen módon nem derülhet ki, ugyanis ezek az adatok csak a kihallgatásról készült eredeti jegyzőkönyvben szerepelnek és nem abban a kivonatban, amely aztán az ügyész útján a védelem számára is megismerhetővé válik. A tisztességes eljárás keretében azonban a védelemnek is lehetőséget kell biztosítani arra, hogy a tanúhoz kérdéseket indítványozzon, ezáltal pedig alkalma legyen a tanúvallomás hitelt érdemlőségének vizsgálatára. A különösen védett tanú intézményével kapcsolatban ez azért is bír kiemelt jelentőséggel, mert a vallomás megvizsgálása kontradiktórius tárgyalás keretében nem lehetséges, vallomástétele során csak csonka processzuális kontroll érvényesül.⁴⁹

A tanú hitelességére vonatkozólag úgy gondolom azzal, hogy az 1998. évi XIX. törvény a nyomozási bíró feladataként írja elő a tanú szavahihetőségének az ellenőrzését, tulajdonképpen eleget tesz az Ajánlásban foglalt kritériumoknak és kiváltja, helyettesíti az ún. igazoló eljárás intézményét.⁵⁰ Emellett azonban további eszközök is rendelkezésre állnak a tanú őszinteségének vizsgálatára.

A legmegfelelőbb megoldásnak a különösen védett tanú zártcélú távközlő hálózat útján történő kihallgatását tartanám. Hatályos büntetőeljárás törvényünk lehetővé teszi, hogy az a tanú, aki külön jogszabályban meghatározott tanúvédelmi programban vesz részt, vagy a védelme ezt egyébként indokolttá teszi, illetve akinek a tárgyaláson való megjelenése a közbiztonság veszélyeztetésével járna, zártcélú távközlő hálózat útján is kihallgatható. Az ilyen meghallgatáshoz minimálisan két helyszínre van szükség, valamint olyan technikai berendezésre, illetve hálózatra, amely a két helyiség között közvetlen, nyomon követhető kapcsolatot létesít, mégpedig mozgókép és hang egyidejű továbbítása mellett.⁵¹ Lényeges szabály, hogy a zártcélú távközlő hálózat útján történő kihallgatás alkalmával a kihallgatandó tanú személyazonosságának megállapítására alkalmas egyedi tulajdonságok technikai úton torzíthatók. Így tehát a tárgyaláson részt vevők látják, hallják a tanút, vele kapcsolatba léphetnek, hozzá kérdéseket intézhetnek amellet, hogy a tanú előttük mindvégig anonim marad.

A legideálisabbnak *Antal Dániel* javaslatát tartom. Eszerint, ha a különösen védett tanút eredeti valójában csak az eljáró bíróság tagjai látnák, a teremben helyet foglalók pedig csak a torzított hangját és képmását. Ez a megoldás kettős kép-és hangfelvétel készítésére alkalmas berendezés használatát igényli. Az egyik

⁴⁶ A hatályos Be. *expressis verbis* nem tartalmazza a közvetlenség alapelvét, továbbá az elv a gyakorló jogászok számára is egyre inkább veszít a jelentőségéből. Ennek egyik oka, hogy a Be. több helyen maga töri át a közvetlenség elvét. Ilyen például a különösen védett tanú vallomásáról készült jegyzőkönyv felhasználása, a vádlott korábbi vallomásának felolvasása, a távollétes eljárás stb.

⁴⁷ HERKE CSONGOR: *Megállapodások a büntetőperben*, 2008, Pécs, 42-44. o., elérhető: <http://www.herke.hu/anyagok/megall.pdf> (2015.11.29.).

⁴⁸ Be. 213. § (2) bek.

⁴⁹ HERKE: *i. m.* 45. o.

⁵⁰ SZABÓ: *i. m.* 197. o.

⁵¹ VARGA (2009a): *i. m.* 177. o.

rendszer a valós, a másik a torzított felvétel lejátszását szolgálná. Ezzel a módszerrel tulajdonképpen az ítélkező bíróság a tanú metakommunikációs jeleit is olvashatja.⁵² A védelem pedig kérdéseket intézhet a különösen védett tanúhoz, ezáltal a közvetlen kérdésfeltevéshez való joga sem csorbul.

A tanúvallomás hitelességének vizsgálatára kézenfekvő megoldást nyújthat a tanú vallomásának poligráfos vizsgálata is. Ez kiemelt súlyú ügyekben már 2011-től megengedett volt, 2014. január 1. óta pedig a Be. általában is lehetővé teszi.⁵³ *A tanú vallomása - a tizennyolcadik életévét meg nem haladott tanú kivételével – bejegyzése esetén poligráf alkalmazásával vizsgálható.*⁵⁴ Budaházi Árpád definíciója szerint a poligráfos vizsgálat olyan, a büntetőügy szempontjából releváns információt szolgáltató műszeres hazugságvizsgálati módszer, amely a szaktanácsadó közreműködésével a vizsgált személy állításaival vagy tagadásai-val együtt járó fiziológiai változásokból arra enged következtetni, hogy az állítás vagy tagadás őszinte-e, vagyis nem volt-e megtévesztő a szaktanácsadói kérdésre adott válasz.⁵⁵ Ha a tanú vallomását a nyomozásban poligráf alkalmazásával vizsgálják szaktanácsadó igénybevétele kötelező. A vizsgálat eredménye kétségtelenül elmozdíthatja egyik vagy másik irányba az értékelés mérlegét, ez azonban nem jelenti azt, hogy a bíróságnak ne kellene más módon is meggyőződnie a tanú őszinteségéről.

A tanú szavahihetőségének ellenőrzésére Tremmel Flórián megfontolandónak tartja az ún. „önvallomás” intézményesítését. Ha ugyanis a tanú sajátkezűleg is leírná vallomását, akkor ez a vallomás írásszakértőkkel is ellenőrizhető lenne.⁵⁶

Kisegítő lehetőségként tehát a tanú önvallomását, illetve a vallomás poligráfos vizsgálatát is elfogadhatónak tartom. Ezek megbízhatóságát azonban fenntartásokkal kell kezelni, valamint a poligráfos vizsgálat a szabályok összehangolását is igényli.

2.3. A BÜNTETŐELJÁRÁSBAN RÉSZT VEVŐK SZEMÉLYI VÉDELME

A fizikai védelem legkiemelkedőbb elemei a személyi védelem és a tanúvédelmi program. E két védelmi módszer esetén a tanú a saját nevét, adatait, arcát adja a büntetőeljáráshoz. Ezen védelmi intézkedések alapja a fizikai védelem, ami azt jelenti, hogy a hatóság távol tartja a fenyegetőktől a tanút.⁵⁷

A személyi védelem feltételeit a 34/1999. kormányrendelet rögzíti. Ezt elsősorban a tanúk fizikai védelme érdekében alkották meg, de személyi hatályát kiterjesztették mindazokra a személyekre, akik releváns információval bírnak, vagy éppen a büntető igazságszolgáltatás körében hivatásszerűen végzett munkájuk során kerülhetnek fenyegetett helyzetbe. A személyi védelem az érintett együttműködésén, önkéntes alávetésén alapul, és áthatja az arányosság követelménye. A büntetőeljárás befejezése után akkor rendelhető el, ha az ellene elkövetett bűncselekmény a büntetőeljárásban való részvételéhez kapcsolódik.

A személyi védelem különösen: rendszeres járőrszolgálattal, technikai eszközökkel, folyamatos hírosszekötés megteremtésével, védőruházat biztosításával, őrszemélyzettel, illetve őrszemélyzettel biztosított, személyi védelem elrendelésére jogosult rendvédelmi szerv kezelésében lévő helyen látható el.⁵⁸ Magyarországon alkalmazásának leggyakoribb módja, amikor a fenyegetett helyzetben lévő tanúnak egy telefonszámot adnak, amelyen veszély esetén értesítheti a kijelölt hatóságot.

A tanúvédelem *ultima ratio*-ja a védelmi program, amely egy összetett szociális, gazdasági, mentális támogatást és védelmet jelent. Legfontosabb eleme, hogy a vallomást tevő személyt, illetve hozzátartozóit kiemelik abból az életkörnyezetből, amelyben a tanút fenyegető személyek megtalálhatják, és fenyegetéssel vagy támadással a tanút befolyásolhatják.⁵⁹ A tanúvédelmi program intézményét az Egyesült Államokban hozták létre 1970-ben. Ennek oka elsősorban az, hogy az Egyesült Államokban kiemelt szerepe van a bíróság előtti tényleges konfrontációnak, a keresztkérdésnek, így elsősorban a tárgyalás utáni anonimitást preferál-

⁵² ANTAL DÁNIEL: Gondolatok a különösen védett tanú kihallgatásáról, in *Belügyi Szemle*, 2014/3. szám, 103. o.

⁵³ Az egyes büntetőjogi tárgyú és ehhez kapcsolódó más törvények módosításáról szóló 2013. évi CLXXXVI. törvény.

⁵⁴ Be. 181. § (4) bek.

⁵⁵ BUDAHÁZI ÁRPÁD: *A műszeres vallomásellenőrzés, különös tekintettel a poligráfos vizsgálatra*, Doktori értekezés, 2013, Pécs, 22. o., elérhető: <http://ajk.pte.hu/files/file/doktori-iskola/budahazi-arpad/budahazi-arpad-muhelyvita-ertek-eszes.pdf> (2015.10.16.).

⁵⁶ TREMMEL FLÓRIÁN: A tanúvédelem rendszerelméletű megközelítése, in MÉSZÁROS BENCE (szerk.): *A tanú védelmének elméleti és gyakorlati kérdései*, 2009, Pécsi Tudományegyetem, Gazdasági Büntetőjogi Kutatóintézet, Pécs, 115. o.

⁵⁷ TÓTH MÁRTON ZOLTÁN: Tanúvédelem módja, a védelmi program, in *Rendészeti Szemle*, 2008/2. szám, 63. o.

⁵⁸ TILK FERENC: A tanúvédelem, mint új jogintézmény Magyarországon, in *Belügyi Szemle*, 2000/12. szám, 56. o.

⁵⁹ TÓTH: *i. m.* 64. o.

ják. A tanúvédelmi program intézményét az Egyesült Államokban hozták létre 1970-ben. Ennek oka elsősorban az, hogy az Egyesült Államokban kiemelt szerepe van a bíróság előtti tényleges konfrontációnak, a keresztkérdésnek, így elsősorban a tárgyalás utáni anonimitást preferálják. Az első tanúvédelmi programba kerülő érintettek elsősorban koronatanúk, valamint fedett nyomozók voltak. 1991-ben Olaszországban is megjelent az intézmény, szintén a szervezett bűnözéssel, a maffiával összefüggésben. A védelmi programban résztvevő tanúk – mindenekelőtt a pentitok és családtagjai – díjazásban részesülnek, és szükség esetén támogatják a külföldre való telepítésüket is.⁶⁰

Az 1980-as években az Európai Unió tagállamai a védelmi program kialakításakor az Egyesült Államok módszereit vették át. Az Európai Unió a tanúvédelmi programot egységes rendszerként, a tagállamok közötti szoros együttműködés alapjaként határozta meg. Az Európai Unió helyesen ismerte fel, hogy a tanúvédelem gyakorlati végrehajtását nagymértékben megkönnyíti a nemzetközi együttműködés, hiszen bizonyos esetekben az országon belüli védelem nehezen megoldható. Az 1990-es évek végétől az Európai Unió kötelező joganyagként két állásfoglalást jelölt meg, melyekben megoldást javasolt a csatlakozni kívánó államoknak. A vádalku intézménye mellett szorgalmazta, hogy a tagállamok megfelelő védelmet nyújtsanak az igazságszolgáltatással együttműködő személyeknek, illetve családtagjaiknak. A fenti követelményeknek eleget téve Magyarországon is létrehozták a tanúvédelmi programot. Szabályait a büntetőeljárásban résztvevők, az igazságszolgáltatást segítők Védelmi Programjáról szóló 2001. évi LXXXV. törvény rendezi, amely 2002. március 1-én lépett hatályba.

A Védelmi Program gyenge pontját hazánkban a támogatási rendszer jelenti.⁶¹ A Program keretében nyújtott támogatás alapja Magyarországon a minibálsztruktúra alkalmazása. A támogatás kizárólag csak az érintett létfenntartásához, társadalmi beilleszkedéséhez elengedhetetlenül szükséges mértékig terjedhet. Ennek eredményeként „az átlagosnál kicsit nagyobb jövedelmű embernek jóformán fel kell élnie a tartalékait ahhoz, hogy minimális támogatásra jogosult legyen így teljesen kizárt annak a lehetősége, hogy új egzisztenciát teremtsen magának.”⁶² A támogatások működő rendjének kialakítása tehát sürgető feladat.

A Védelmi Program egy rendkívül bonyolult és sok esetben költséges jogintézmény. A jogszabályi háttér ezzel kapcsolatosan kielégítőnek mondható, amely alkalmas a szervezett bűnözés elleni harc elősegítésére. Az intézmény gyakorlati alkalmazása ritkább, hatékonyságának kulcsa a titkosság, a szoros nemzetközi együttműködés, valamint a megfelelő támogatási rendszer kiépítése lehet.

ÖSSZEFOGLALÓ

Összességében elmondható, hogy a felvetődő szakmai álláspontok a jogalkotásban egyre inkább tükröződnek. A kellően megválasztott és alkalmazott eszköz általában hatékonyan ki tudja elégíteni a hazai viszonyokban felmerülő problémákat. A szabályok legnagyobb része összhangban áll a nemzetközi szabályozással és képes biztosítani az egyensúlyt a nyomozati érdek és a fair eljáráshoz való jog között. Kellően széles eszköztár áll a hatóságok rendelkezésére, így új eszközök bevezetése helyett a jövőre nézve inkább a gyakorlati alkalmazás terén kellene javulást elérni.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- [1] ANTAL DÁNIEL: Gondolatok a különösen védett tanú kihallgatásáról, in *Belügyi Szemle*, 2014/3. szám, 92-107. o.
- [2] ARDAY ADRIENN: A tanúvédelem egyes kérdései - avagy hogyan védjük „különösen” a tanút? in *Collega*, 2001/1. szám.
- [3] BUDAHÁZI ÁRPÁD: *A műszeres vallomásellenőrzés, különös tekintettel a poligráfos vizsgálatra*, Doktori értekezés, 2013, Pécs, elérhető: <http://ajk.pte.hu/files/file/doktori-iskola/budahazi-arpad/budahazi-arpad-muhelyvita-ertekezes.pdf> (2015.10.16.).
- [4] CSÁNYI CSABA: Gondolatok a tanúvédelemről, in MÉSZÁROS BENCE (szerk.): *A tanú védelmének elméleti és gyakorlati kérdései*, 2009, Pécsi Tudományegyetem, Gazdasági Büntetőjogi Kutatóintézet, Pécs.
- [5] CSÁNYI CSABA: *Tanúvédelem*, 2011, Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs.

⁶⁰ HERKE: *i. m.* 91-92. o.

⁶¹ A Védelmi Programban résztvevők, valamint reájuk tekintettel más személyek támogatásáról és az egyes támogatási formákról, továbbá a büntetőeljárásban résztvevők, valamint az eljárást folytató hatóság tagjai személyi védelme elrendelésének feltételeiről és végrehajtásának szabályairól szóló 34/1999. (II.26.) Korm. rendelet módosításáról szóló 28/2002. (II. 27.) Korm. rend.

⁶² TÓTH: *i. m.* 73. o.

- [6] HERKE CSONGOR: *Megállapodások a büntetőperben*, 2008, Pécs, elérhető: <http://www.herke.hu/anyagok/megal1.pdf> (2015.11.29.).
- [7] HESZ TIBOR – KÖHALMI LÁSZLÓ: A tanúvédelem a terhelt védőjének aspektusából, in MÉSZÁROS BENCE (szerk.): *A tanú védelmének elméleti és gyakorlati kérdései*, 2009, Pécsi Tudományegyetem, Gazdasági Büntetőjogi Kutatóintézet, Pécs.
- [8] KERTÉSZ IMRE: A tanú védelemre szorul, in *Magyar Jog*, 1993/ 4. szám, 193-199. o.
- [9] LIZICZAY SÁNDOR: A tanúvallomás, mint okirati bizonyíték a magyar büntetőeljárás jogban, in *Magyar Jog*, 2001/6. szám, 321-331. o.
- [10] NÉMETH IMRE: A tanú nevének és személyes adatainak zárt kezelése a gyakorlatban, és az azzal kapcsolatos kérdések, in SÜLYÖK GÁBOR (szerk.): *Fiatalkorú tanulókat*, 2003, Győr, 131-148. o.
- [11] RÓTH ERIKA: A tanúvédelem alapkérdései és büntető eljárásjogi eszközei, in BRAGYÓVA ANDRÁS (szerk.): *Tanulmányok a büntetőjogi tudományok köréből*, 2013, Miskolc.
- [12] SZAKONYI SZABOLCS: Tanúvédelem a Be. javaslat tükrében, in *Büntetőjogi Tanulmányok*, 1999/1. szám, 233-238. o.
- [13] SZABÓ KRISZTIÁN: *Tanúvédelem a magyar büntetőeljárásban*, PhD értekezés, 2010, Miskolc, elérhető: http://phd.lib.uni-miskolc.hu/JaDoX_Portlets/documents/document_5717_section_1544.pdf (2015.03.26.).
- [14] TAKÁCS DÓRA: Mít véd a tanúvédelem? in *Börtönügyi Szemle*, 2011/4. szám, 49-62. o.
- [15] TILK FERENC: A tanúvédelem, mint új jogintézmény Magyarországon, in *Belügyi Szemle*, 2000/12. szám, 49-59. o.
- [16] TÓTH MÁRTON ZOLTÁN: Tanúvédelem módja, a védelmi program, in *Rendészeti Szemle*, 2008/2. szám, 60-78. o.
- [17] TREMMEL FLÓRIÁN: A tanúvédelem rendszerelméletű megközelítése, in MÉSZÁROS BENCE (szerk.): *A tanú védelmének elméleti és gyakorlati kérdései*, 2009, Pécsi Tudományegyetem, Gazdasági Büntetőjogi Kutatóintézet, Pécs.
- [18] VARGA ZOLTÁN (2009a): *A tanú a büntetőeljárásban*, 2009, Complex Kiadó, Budapest.
- [19] VARGA ZOLTÁN: A tanú és a tanúvédelem a bíróság szemszögéből, in MÉSZÁROS BENCE (szerk.): *A tanú védelmének elméleti és gyakorlati kérdései*, 2009, Pécsi Tudományegyetem, Gazdasági Büntetőjogi Kutatóintézet, Pécs.

FELHASZNÁLT JOGFORRÁSOK

- [1] Magyarország Alaptörvénye.
- [2] Az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezmény és az ahhoz tartozó nyolc kiegészítő jegyzőkönyv kihirdetéséről szóló 1993. évi XXXI. törvény.
- [3] A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény.
- [4] A büntetőeljárásban részt vevők, az igazságszolgáltatást segítők Védelmi Programjáról szóló 2001. évi LXXXV. törvény.
- [5] Az Egyesült Nemzetek keretében, Palermóban, 2000. december 14-én létrejött, a nemzetközi szervezett bűnözés elleni Egyezmény kihirdetéséről szóló 2006. évi CI. törvény.
- [6] A büntető törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény.
- [7] Az egyes büntetőjogi tárgyú és ehhez kapcsolódó más törvények módosításáról szóló 2013. évi CLXXXVI. törvény.
- [8] A büntetőeljárásban résztvevők, valamint az eljárást folytató hatóság tagjai személyi védelme elrendelésének feltételeiről és végrehajtásának szabályairól szóló 34/1999. (II. 26.) Korm. rend.
- [9] A Védelmi Programban résztvevők, valamint rájuk tekintettel más személyek támogatásáról és az egyes támogatási formákról, továbbá a büntetőeljárásban résztvevők, valamint az eljárást folytató hatóság tagjai személyi védelme elrendelésének feltételeiről és végrehajtásának szabályairól szóló 34/1999. (II. 26.) Korm. rendelet módosításáról szóló 28/2002. (II. 27.) Korm. rend.
- [10] A belügyminiszter irányítása alá tartozó nyomozó hatóságok nyomozásának részletes szabályairól és a nyomozási cselekményekről szóló 23/2003. (VI. 24.) BM-IM együttes rendelet.
- [11] A bírósági ügyvitel szabályairól szóló 14/2002. (VIII. 1.) IM rendelet.
- [12] 104/2010. (VI. 10.) AB határozat.
- [13] 1995. Európa Tanács november 23-i állásfoglalása a tanúk védelméről a nemzetközi szervezett bűnözés elleni küzdelemben.
- [14] 1996. Európa Tanács december 20-i állásfoglalása a nemzetközi szervezett bűnözés ellen folytatott küzdelemben az igazságszolgáltatással együttműködő egyénekről.

- [15] 1997. Európa Tanács február 24-i együttes fellépése az emberkereskedelem és a gyermekek szexuális kizsákmányolása elleni küzdelemben alkalmazott eljárásról.
- [16] 1997. Európa Tanács Miniszteri Bizottságának R (97) 13. számú Ajánlása, a tanúk megfélemlítéséről és a védelemhez való jogról.